

WOMENPOWERMENT!

Hur fair trade bidrar till att stärka kvinnor i Nepal

Uma Shresta, Production Manager på NGCC's Production Center

Lovisa Grönvall
Sofia Haby

Juni 2009

SAMMANFATTNING

Historiskt sett har kvinnor i Nepal setts som andra klassens medborgare och alltid stått i beroendeställning till en man i sin närhet. En stor orsak till detta är bristen på utbildning och att många kvinnor står helt utan ekonomisk makt. Vi har här försökt granska hur fair trade kan bidra till att stärka kvinnor och göra dem självständiga. Studien har utförts i Nepal och består främst av samtal med representanter från olika producentorganisationer och kvinnor som på olika sätt arbetar för kvinnors rättigheter i Nepal. De är alla eniga om att ett av de bästa medlen för att stärka kvinnor, är att göra dem ekonomiskt oberoende.

I Nepal finns många fair trade-producenter och organisationer som arbetar med att stärka kvinnors ställning, främst genom att erbjuda inkomstbringande arbete, men många bistår även med yrkesträning eller stöttar dem i utbildning. Vi har träffat olika producenter som arbetar med hantverk. Alla har som en av sina målsättningar att stärka den nepalesiska kvinnan och göra henne ekonomiskt självständig.

Vi såg att fair trade i allra högsta grad bidrar till att stärka både kvinnor och tjejer i Nepal. Genom fair trade kan kvinnorna få arbeta under drägliga villkor och tjäna egna pengar som de själva bestämmer över, vilket höjer deras självförtroende och gör dem självständiga. Det har även visat sig att kvinnor är mer benägna att satsa på sina döttrars utbildning, vilket är möjligt när de har makt över en del av hushållets pengar. Genom utbildning blir tjejerna medvetna om sina rättigheter och får möjligheter deras mammor aldrig fått. Fair trade blir på så sätt en direkt hjälp för dagens kvinnor, samtidigt som förutsättningarna för nästa generations tjejer förbättras avsevärt. Genom utbildning kan fler och fler kvinnor ta plats i samhället.

Innehållsförteckning

1. INLEDNING.....	4
2. SITUATIONEN FÖR KVINNOR OCH TJEJER I NEPAL.....	5
3. DE VIKTIGASTE FAKTORERNA FÖR FÖRÄNDRING	6
3.1. Utbildning	6
3.2. Ekonomiskt oberoende	6
4. WFTO – WORLD FAIR TRADE ORGANIZATION	7
4.1. WFTOs principer	7
5. FTGN - FAIR TRADE GROUP NEPAL.....	8
5.1. FTGNs principer	8
6. FAIR TRADE OCH EMPOWERMENT AV KVINNOR.....	9
6.1. NGCC - Nepal Girls Care Center	9
6.2. NGCC's Production Center	10
6.3. ACP - Association for Craft Producers	11
6.4. WISH - Women's Initiative for Self Help.....	13
7. AVSLUTNING.....	14
8. REFERENSER	16
8.1. Intervjuer.....	16
8.2. Skriftlig information.....	16

1. INLEDNING

Som en del av Röda korsets Folkhögskolas kurs i Rättvis Handel åkte vi till Nepal för att få en större förståelse för fair trade och vilken betydelse den har för producenterna där. Vi valde att studera hur fair trade bidrar till att stärka kvinnors ställning i landet. Vårt arbete har mestadels bestått av samtal med representanter från olika producentorganisationer. Vi besökte även NRCS (Nepal Red Cross Society) för ett tankeväckande samtal med Tara Bhattarai på deras Women Development Section, detta för att få en bild över situationen för kvinnor i Nepal. Vi har träffat otroligt inspirerande och starka kvinnor som på olika sätt arbetar för kvinnors rättigheter och vi har valt att främst utgå ifrån deras kunskap och erfarenheter i den här rapporten. Vi försöker inte ge en komplett bild av kvinnans ställning i Nepal, utan vårt fokus har istället legat på att undersöka hur fair trade kan göra kvinnor självständiga, detta såväl ekonomiskt som socialt.

Vi har försökt hitta svar på följande frågor:

- Hur ser situationen ut för den nepalesiska kvinnan idag?
- Hur kan fair trade bidra till att stärka kvinnor och tjejer i Nepal?

2. SITUATIONEN FÖR KVINNOR OCH TJEJER I NEPAL

Historiskt sett har kvinnor i Nepal setts som andra klassens medborgare och alltid stått i beroendeställning till en man i sin närhet. Först fadern, därefter maken och sedan den vuxne sonen. Kvinnan har inte haft någon som helst ekonomisk makt och har inte heller haft någon äganderätt. Dessutom har bara män haft möjlighet att arva, eftersom endast en man kan genomföra den traditionella begravningsritualen och sedvanligt ska arvet tillfalla den som utfört denna. Om ingen son funnits har begravningsritualen utförts av den dödes närmste manlige släkting och arvet har gått till denne. Lagen ändrades 2008 och idag har ogifta kvinnor samma rätt att arva sina föräldrar som männen. Enligt dem vi talat med kommer det dock att dröja innan denna förändring märks i praktiken, då kvinnorna inte kräver sina rättigheter av respekt för familj, kultur och tradition.

I Nepal har man traditionellt sett alltid velat ha minst en son, eftersom sonen stannar i familjen och senare kan ta hand om föräldrarna, medan döttrarna försvinner när de gifter sig. Detta har lett till att tjejer inte värdesätts på samma sätt som killar och att deras utbildning och hälsa inte prioriteras. Nepal är ett av världens fattigaste länder och lider fortfarande av skadorna efter ett långt inbördeskrig. Den politiska situationen är instabil och den svåra ekonomiska situationen gör att familjerna måste prioritera bland sina barn och tjejerna kommer då hela tiden i andra hand. Nepal lider även av stora problem med kvinnomisshandel, incest, våldtäkter och trafficking.

I Nepal är 33 % av platserna i parlamentet idag reserverade för kvinnor. Tara Bhattarai på NRCS's Women Development Section tycker dock att utvecklingen ibland går för fort och att kulturen inte får en chans att hänga med. Hon är tveksam till kvotering, eftersom kvinnor så nyligen fått tillgång till utbildning. Hon menar på att man måste se till kompetens först när det gäller något så viktigt som att styra landet. Eftersom antalet välutbildade kvinnor ännu inte är så stort kan det vara svårt att fylla upp kvoten med lämpliga kandidater. Enligt en rapport från UNDP, FNs utvecklingsprogram var endast omkring 41% av Nepals kvinnor läskunniga 2006, vilket kan jämföras med motsvarande siffra för män, 69%.

Situationen är svårast för kvinnorna på landsbygden, där 75-80 % är analfabeter. Fler och fler kvinnor utbildas dock, vilket gör att samhället i vissa avseenden utvecklas snabbt och att den nya generationen bryter upp från de gamla traditionerna. Här sker ibland en krock med det traditionella samhället. Genom utbildning blir kvinnor medvetna och kräver sin rätt, ungdomar influeras av den västerländska livsstilen, skaffar partners innan äktenskapet och lever ett modernt liv. Traditionellt bor barnen hemma tills de gifter sig. Detta gör att de blir tvungna att leva ett slags dubbelliv. Att bli gravid innan äktenskapet är fortfarande tabu och en stor omöjlighet, särskilt på landsbygden men situationen är nästan lika illa i städerna. Abort legaliserades 2007 och är ofta den enda utvägen för en ogift kvinna som blivit gravid, men Tara Bhattarai talar också om de fysiska och psykiska hälsoriskerna med aborter, särskilt upprepade sådana.

Tara tror inte på alltför snabba och drastiska förändringar. Utvecklingen måste ske successivt så att samhället och den äldre generationen får en chans att följa med i den. Hon uttrycker det som att "time brings the changes".

3. DE VIKTIGASTE FAKTORERNA FÖR FÖRÄNDRING

Alla vi talat med är överens. Det som krävs för att krossa de patriarkala strukturerna och lyfta kvinnan är självständighet. För att nå dit måste man satsa på kvinnors utbildning och göra dem ekonomiskt oberoende. Framsteg sker och fler kvinnor utbildas, men särskilt på landsbygden sker utvecklingen långsamt. Främst för att kvinnorna behövs i hemmen. En kvinnas arbetsdag kan vara lång och ofta behöver hon gå långt för att hämta vatten och bränsle till matlagning. Detta gör att hon inte hinner med att utbilda sig och möjligheterna att tjäna pengar parallellt med hushållsarbetet är små. Här kan samhället till viss del underlätta genom att t.ex. installera vattenkranar i närheten av hemmen.

3.1. Utbildning

Nepal är ett mansdominerat samhälle och kvinnor uppfostras till att tro att mannen ska avgudas och respekteras. Kvinnor är genom tradition och hushållsarbete bundna till hemmet, särskilt på landsbygden. Där är de flesta kvinnor outbildade och känner inte till sina rättigheter. Kvinnor som utbildas får en chans att komma ut ur hemmet och förstå att de har samma rättigheter och är jämlika med männen. Sönernas utbildning har alltid prioriteras eftersom döttrarna ändå ska bli hemmafruar. Strukturerna börjar ändras och tjejjers utbildning är idag mer prioriterad. Men är det en ekonomisk fråga så väljer man dock fortfarande att satsa på sonens utbildning.

3.2. Ekonomiskt oberoende

Att kvinnor får möjlighet till arbete stärker självförtroendet, gör dem självständiga och ger dem en chans att komma ut i samhället. De får även möjlighet att ta ekonomiska beslut och behöver inte längre mannens tillåtelse för att köpa saker. Det har även visat sig att kvinnor gärna satsar sina intjänade pengar på döttrarnas utbildning, vilket gör att de får chanser deras mödrar aldrig fått .

4. WFTO – WORLD FAIR TRADE ORGANIZATION

WFTO är en global fair trade-organisation, som verkar i 70 länder. Den har över 350 medlemmar och samarbetar med cirka 110 miljoner hantverkare, jordbrukare och producenter. Målet är att ge möjlighet åt småskaliga producenter att förbättra sina försörjningsmöjligheter och levnadsvillkor, samt att gynna deras lokalsamhällen. WFTO bygger på ett samarbete mellan importörer, producenter, butiker och konsumenter. Man koncentrerar sig främst på hantverk, där tillverkningsprocessen ofta är komplicerad och kedjan lång med många mellanhänder. Detta gör att det är svårt att kontrollera alla steg och till skillnad mot Fairtrade/Rättvisemärkt, märker man inte produkten i sig. Istället förbinder sig organisationen/företaget att följa deras tio principer.

4.1. WFTOs principer

1. SKAPA MÖJLIGHETER OCH STÖTTA MARGINALISERADE PRODUCENTER

Rättvis handel är en strategi för fattigdomsbekämpning och hållbar utveckling. Syftet är att skapa möjligheter för marginaliserade och fattiga producentgrupper som blivit utmanövrerade av det konventionella handelssystemet

2. ÖPPENHET OCH ANSVARSTAGANDE

Rättvis handel innebär en öppenhet i organisationens struktur och att relationen mellan handelspartnerna präglas av ömsesidig respekt.

3. KAPACITETSUPPBYGGNAD

Rättvis handel är ett medel för att utveckla producenternas självständighet. Rättvisa handelsrelationer ska ge kontinuitet där producenterna och dess marknadsföringsorganisationer får stöd i att stärka sin ledarförmåga och få tillgång till nya marknader.

4. SPRIDA INFORMATION OM RÄTTVIS HANDEL

Rättvis handelsorganisationer ska öka förståelsen för Rättvis handel. De tillgodoser kunderna med information om organisationen, produkterna och under vilka förhållanden de är tillverkade. De eftersträvar bästa möjliga standard på produkternas kvalitet och förpackning.

5. RÄTTVIST PRIS

Ett rimligt pris som sätts i den regionala kontexten och är framtaget genom dialog mellan producenten och producentorganisationen. Priset omfattar inte bara kostnaderna för produktionen utan är både socialt rättvist och miljömässigt sunt. De rättvisa handlarna säkerställer även en snabb utbetalning till sina partners.

6. JÄMSTÄLLDHET

Lika lön för lika arbete mellan kvinnor och män. Kvinnors arbete värdesätts och belönas. Kvinnor får alltid betalt för sina bidrag i produktionen och stärks i sina organisationer.

7. GODA ARBETSFÖRHÅLLANDEN

Rättvis handel innebär en säker arbetsmiljö som inte är hälsovådlig.

8. BARNARBETE MOTVERKAS

Deltagande av barn sker enbart om det inte inverkar på deras välbefinnande, trygghet, utbildning och deras behov av lek. Deltagandet överensstämmer med FNs konvention om barns rättigheter och landets lagar och sociala normer.

9. MILJÖ

Rättvis handel uppmuntrar miljöansvar och tillämpning av ansvarsfulla produktionsmetoder.

10. LÅNGSIKTIGA HANDELSFÖRBINDELSER

Rättvis handelsorganisationer handlar med omtanke om det sociala, ekonomiska och miljömässiga välbefinnandet för marginaliserade småskaliga producenter och försöker inte maximera vinsten på deras bekostnad. De arbetar med långsiktighet baserad på solidaritet, förtroende och ömsesidig respekt. Om producenten önskar, betalar organisationen minst 50% i förskott.

5. FTGN - FAIR TRADE GROUP NEPAL

FTGN är Nepals samlingsorganisation för fair trade-organisationer och är medlem i både WFTO (World Fair Trade Organization) och AFTF (Asia Fair Trade Forum). FTGNs mål är att stärka underprivilegierade och marginaliserade producenters sociala och ekonomiska status. Nepals fair trade-organisationer började samarbeta informellt 1993 och FTGN registrerades som en NGO (Non Governmental Organization) 1996. I dagsläget stödjer man direkt mer än 7 000 producenter och indirekt över 35 000.

En av WFTOs och FTGNs grundtankar är att stärka marginaliserade producentgrupper. Eftersom kvinnor är en marginaliserad grupp i Nepal, har stärkandet av kvinnor alltid varit en viktig fråga för FTGNs medlemsorganisationer och många av dem arbetar på något sätt för att höja kvinnans status i Nepal. I FTGNs styrelse finns dock ingen tanke på någon form av könskvotering. Man anser att detta inte får bli en kvinnofråga och att män och kvinnor måste arbeta tillsammans för att förändra strukturerna.

5.1. FTGNs principer

1. Att förespråka och arbeta politiskt för Rättvis handel så att den implementeras i lagstiftningen i Nepal.
2. Att öka antalet medlemmar i FTGN.
3. Att öka medlemsorganisationernas kapacitet.
4. Att stärka enigheten bland medlemmarna och att hjälpa dem att utnyttja sina befintliga resurser.
5. Att utveckla FTGN till ett resurscentrum som erbjuder affärsutvecklingstjänster.
6. Att utforma och genomföra projekt som bidrar till en förbättrad levnadsstandard för låginkomstgrupper.
7. Att göra FTGN till en ledande institution för att främja Rättvis handel genom organisationsutveckling.
8. Att utveckla och implementera ett kontrollsystem inom Rättvis handel.
9. Att främja en marknadsexpansion av Rättvis handel.
10. Att utvidga och stärka nationella, regionala och internationella nätverk.
11. Att förespråka Rättvis handel på nationell och internationell nivå.

6. FAIR TRADE OCH EMPOWERMENT AV KVINNOR

I Nepal finns många fair trade-organisationer som arbetar med empowerment av kvinnor, främst genom att erbjuda dem arbete. Det rör sig mestadels om hantverksproduktion och många av dessa ger kvinnorna möjlighet till någon form av träning eller yrkesutbildning. Det är organisationer som arbetar med olika koncept, men alla med målsättningen att stärka kvinnor och göra dem ekonomiskt självständiga.

6.1. NGCC - Nepal Girls Care Center

Nepal Girls Care Center är en NGO (Non Governmental Organisation) och påbörjade sitt arbete 1996. NGCC startades på initiativ av svenskan Anna-Lena Henriksson. Hon hade adopterat en 7-årig tjej från Nepals största barnhem, Bal Mandir. När dottern var 20 år besökte de barnhemmet och dottern undrade vad som hände med tjejerna när de som sextonåringar inte längre får stanna kvar. Där föddes Anna-Lenas tankar om NGCC. Konceptet går ut på att erbjuda tjejerna ett familjeliknande hem där de kan bo medan de får chansen att utbilda sig. Anna-Lena kom tillbaka till Nepal med sin idé och letade efter en Director till projektet och hon fann efter långt och enträget sökande Mrs. Devi Lama. Tillsammans med sin familj flyttade hon in i ett stort hus som idag har plats för 15 tjejer. Tjejerna bor i 2-4-bäddrum och har ett gemensamt kök, mat-, tv- och datarum. De städar, handlar och lagar mat tillsammans efter löpande schema. Eftersom de inte fått möjlighet att ta ansvar för någonting sådant på barnhemmet, får de här en chans att lära sig ta hand om sig själva och ett hem.

Devi Lama, Tinam Thapa och Basanti Moktan på NGCC

Det hela är uppbyggt som en storfamilj och står för allt det en familj ska göra. Man har gemensamma aktiviteter och firar högtider tillsammans och även tjejer som flyttat ifrån NGCC kommer ibland hem och firar. Tjejerna kallar Devi för "aunt" och hon fungerar som en modersgestalt och mentor. Hon hyser en stor kärlek till tjejerna och det är tydligt att hon brinner för vad som kommit att bli hela hennes liv. När vi träffade Devi första gången, kom hon precis ifrån ett besök hos en tjej som tidigare bott på NGCC och som nu hade skaffat familj. Hon hade just fått barn och Devi hade varit där för att gratulera. Devi berättade, att hon genom åren fått många barnbarn. För henne

är det viktigt att tjejerna känner att de är betydelsefulla och att de alltid är välkomna tillbaka igen sedan de flyttat ut.

Kriteriet för att få bo på NGCC är att man studerar och tjejerna får inte arbeta vid sidan om. Koncentrationen ska ligga helt på studierna, även om de någon gång kan få med sig lite jobb från NGCC's Production Center och på så sätt tjäna extrapengar. Tjejerna bor på centret i tre år, därefter får de fullt ekonomiskt stöd i ytterligare ett år. Detta utfasningsstöd kan ibland förlängas om man vill fortsätta med högre studier. NGCC försöker att ge de tjejer som vill fortsätta den här möjligheten men vissa studier, till exempel läkarutbildning står dock bortom deras ekonomiska möjligheter. Utfasningsstödet delas ut månadsvis och tjejerna disponerar själva över pengarna.

NGCC finansieras genom gåvor från enskilda personer i Sverige och Holland. Pengarna samlas in genom Anna-Lena Henrikssons och den holländske sponsorns respektive organisation. Man har också en form av fadderskap, där flickorna stötts genom individuella sponsorer under tiden på NGCC, stöd som även kan förlöpa sedan man lämnat huset om man vill fortsätta med högre studier. Man arbetar för att tjejerna ska bli helt självständiga och få jobb efter sin utbildning. Projektet har varit framgångsrikt och tjejerna som lämnat NGCC har till exempel fortsatt med högre studier, fått jobb, flyttat utomlands eller skaffat familj. Fram till idag har 87 tjejer bott på NGCC.

6.2. NGCC's Production Center

NGCC's Production Center startades 1997 och är en av de minsta medlemmarna i Fair Trade Group Nepal, både till omsättning och antalet anställda som är tio kvinnor. Kvinnorna är alla före detta NGCC- eller Bal Mandir-tjejer, som av olika skäl inte kunnat ta sig in på den ordinarie arbetsmarknaden. När man har stora beställningar med kort leveranstid kan även tjejerna som bor eller har bott på NGCC få med sig extraarbete hem som de får betalt för per enhet. NGCC Production Center drivs med samma grundtankar som NGCC. Företaget är litet och arbetsmiljön trygg och familjär. En del av kvinnorna känner dessutom varandra sedan tiden på barnhemmet eller från NGCC. Production Center drivs av Devi Lamas syster, Uma Shresta, som även bor på övervåningen i huset där arbetet utförs. Då många av kvinnorna bär på traumatiska minnen och har dålig självkänsla sedan uppväxten på barnhemmet, arbetar man kontinuerligt med att få dem att ta mer plats och egna initiativ. Flera av dem är konstnärligt begåvade och Uma försöker göra dem så delaktiga som möjligt i designprocessen. Eftersom företaget är litet och alla känner varandra finns stor förståelse och flexibilitet. Kvinnorna stöttar varandra och är det någon som har problem så hjälps man åt. Uma Shresta talar om att man försöker uppmuntra kvinnorna men samtidigt ställa krav. Hon är utbildad inom psykologi och man jobbar med rådgivning och uppmuntran både individuellt och i grupp på centret.

De anställda kvinnorna har en mängd olika förmåner. Några exempel är möjlighet till mamma-, giftermåls och studieledighet, bonus vid bland annat den största högtiden Dashain, pensionsfond och bidrag för att täcka vårdkostnader vid sjukdom. Man försöker även uppmuntra kvinnorna till att studera och för att de ska kunna göra detta, erbjuder man dem möjligheten att flexa med sina arbetstider.

Kvinnorna har på grund av sin svåra uppväxt ofta nedsatt arbetskapacitet och det är svårt att få centret att gå runt med vinst, men en hög vinst har heller aldrig varit den huvudsakliga målsättningen. Production Center grundades inte med tanken att vara ett fair trade-företag utan

endast med syftet att ge sysselsättning åt kvinnorna. Produkterna som tillverkades såldes sedan främst till de svenska och holländska sponsorerna. Det var dessa som kom med idén att de skulle ansluta sig till Fair Trade Group Nepal, då man redan arbetade utifrån deras principer. I början koncentrerade man sig på export men hade problem med att få ordrar. Företaget gick inte runt och man stod utan pengar i flera år. Vänner och bekanta fick komma med ekonomiska bidrag för att man skulle kunna betala ut kvinnornas löner och köpa in nytt råmaterial. Man är inte starka ekonomiskt men idag går företaget runt och man fokuserar numera på den lokala marknaden, vilket gör att man inte behöver vara beroende av beställningar från utlandet. Största kund idag är UNICEF som köper ungefär 70 % av produktionen, dessa produkter sprids sedan till skolor och behövande runtom i Nepal.

Kamala Gyawali tillverkar pedagogiska klosspussel

Man koncentrerar sig främst på pedagogiska läromedel, såsom olika sorters klosspussel, leksaker och mjukdjur av olika slag. Uma Shresta har jobbat många år som lärare och tar även hjälp av sina psykologikunskaper i designprocessen. Produkterna är framtagna för att stimulera barns kognitiva utveckling, koncentration och kreativitet med hjälp av såväl färg och form som funktion, ljud och känsla. Produkterna ska stimulera alla fem sinnen. I nepalesiska skolor är pedagogiska läromedel något nytt och kunskap om hur de ska användas ännu inte så stor. Uma trivs med att skapa och utveckla den här typen av produkter som kommer Nepals barn till nytta och nöje. På marknaden idag finns många dåliga och skadliga leksaker och på Production Center är man noga med att aldrig använda giftiga material eller färger i sina produkter. Genom att hålla i utbildningar försöker Uma öka kunskapen om riskerna med exempelvis skadliga färger i leksaker, vilka kan skada barnen och deras utveckling såväl fysiskt som psykiskt.

6.3. ACP - Association for Craft Producers

ACP grundades 1984 och är en av de största medlemmarna i FTGN. Man har 60 heltidsanställda på kontoret i Kathmandu och erbjuder tjänster som design, marknadsföring och teknisk support till över 1 200 hantverksproducenter. Av dessa är 90 % kvinnor från olika delar av Nepal, ofta lågutbildade som genom sitt arbete får en extra inkomst till sig själva och familjen, vilket förbättrar deras

levnadsstandard. ACP har både anställda som jobbar på deras produktionscenter och producenter som tillverkar i sina hem runt om i Nepal. Man räknar ut hur lång tid en vara tar att tillverka och betalar utifrån det kvinnorna styckvis för det de producerar. Detta innebär att kvinnorna som producerar i hemmen kan välja själva hur mycket eller lite de vill jobba och kan kombinera detta med hushållsarbete och familj. ACP:s anställda, de på produktionscentret såväl som hemproducenterna, har en mängd olika sociala förmåner. Några exempel är pensionsfonder, sjukvårdsbidrag, föräldraledighet för både män och kvinnor, bidrag vid högtider och utbildningsbidrag riktat särskilt till producenternas döttrar.

Kvinnor på ACPs produktionscenter i Kathmandu

Vid hemproduktion kommer hantverkarna oftast själva till produktionscentret i Kathmandu med sina färdiga produkter, en resa som kan vara både svår och riskfylld för en ensam kvinna. Man har som princip att alltid ge pengarna direkt till kvinnan som tillverkar, så att hon verkligen ska få ta del av det hon själv tjänat ihop. Man vill inte att hennes man eller någon annan ska komma med det färdiga hantverket och ta emot betalningen, då hon i så fall kanske aldrig får se röken av pengarna. Om inte kvinnan kan resa själv eller i sällskap med en annan hemproducent, betalar man hellre en extra biljett så att en vän eller mannen kan följa med som sällskap till Kathmandu, istället för att maken kommer själv.

I vissa fall åker representanter från ACP ut till hemproducenterna för att lämna råvaror och hämta färdiga produkter. Dessa har fått så kallad "peer counselling training" för att kunna fungera som vägledare och hjälpa hemproducenterna med personliga problem. Detta för att de ska kunna få rådgivning av någon som de redan är bekant med, så att de vågar öppna sig och berätta om personliga problem som tynger dem. Meera Bhattarai beskriver detta som ett mycket viktigt projekt, som till och med räddat livet på kvinnor som ställts inför mycket svåra situationer i livet. Hon nämner ett exempel med en kvinna som blivit gravid utanför äktenskapet men som fått hjälp att hantera denna svåra situation tack vare rådgivningen. Man skickar även med jämna mellanrum ut doktorer till byar där man har producenter. Det som ofta händer annars är att lågutbildade vänder

sig till häxdoktorer i byn som gör mer skada än nytta. Kvinnors hälsa prioriteras inte särskilt högt och utan den här typen av projekt finns risken att de får undermålig "läkarvård", eller ingen alls.

6.4. WISH - Women's Initiative for Self Help

WISH grundades år 2006 på initiativ av två kvinnor som ville ha egen försörjning och bli självständiga. Numera har gruppen runt 15 medlemmar i Kathmandu-området och ungefär 24 i resten av landet. De tillverkar bland annat rökelse, trycker tepåsar, plockar örter och skördar tvättnötter. Många är intresserade av att bli medlemmar. För närvarande tar man dock endast in kvinnor som har en ny produktidé som inte redan finns representerad i gruppen, eftersom efterfrågan på varorna är mättad. Man samarbetar med exportföretaget Purna Kalash som bistår dem med bland annat utbildning, marknadsföring och export. Kvinnorna i WISH jobbar vid behov, när ordrar finns, och största delen av produktionen sker i hemmen. De skulle gärna arbeta mer om efterfrågan vore större. Idealiskt för dem vore 4-5 timmar om dagen, då de också har familj och hushåll att ta hand om. Några av dem har även andra sidoförsörjningar som kycklinguppfödning eller en liten affär att sköta. Trots att inkomsten är oregelbunden och för de flesta bara en extrainkomst, berättar de alla att den betyder mycket och att de genom den fått en förhöjd levnadsstandard. Flera berättar att den hjälper till att betala barnens skolavgifter och att inkomsten ger dem frihet och självständighet, men även möjlighet att lägga undan pengar till ett litet sparande. De uppskattar också att ha ett jobb att gå till, eller utföra hemma, och gillar den sociala delen, att komma hemifrån och få jobba i grupp med sina arbetskamrater. Purna Kalash erbjuder också kvinnorna möjligheten att ta mindre räntefria lån vid behov. Detta är en form av förskottsbetalning för att kunna betala till exempel sjukvårdskostnader, skolavgifter, jordinköp för att kunna bygga hus eller vid graviditet. De får även extra bonusar vid högtider.

7. AVSLUTNING

Alla som vi träffat under vår studie är relativt eniga om vad som krävs för att höja kvinnans ställning; utbildning och ett arbete som ger ett ekonomiskt oberoende. Detta leder till ökat självförtroende och ger kvinnan möjlighet att ta makten över sitt eget liv. Här bidrar fair trade genom att ge kvinnorna en inkomst som möjliggör en höjning av familjens levnadsstandard och en summa pengar, som de själva kan bestämma över. Som Meera på ACP och FTGN säger: "Without economical empowerment, women can't be empowered!". Många kvinnor får genom fair trade en chans att jobba extra i hemmet, en möjlighet som gör att de kan få en inkomst samtidigt som de tar hand om barn och hushåll. Även om lönen i dessa fall sällan är stor, så bidrar den till att höja självkänslan, samt att ge kvinnan ekonomisk makt och en röst inom familjen. Ofta väljer kvinnorna dessutom att satsa sina intjänade pengar på döttrarnas utbildning, döttrar som annars hade fått ingen eller dålig utbildning, då sönerna hela tiden prioriteras. Utbildningen leder till att döttrarna får möjligheter deras mödrar aldrig fått och att de blir medvetna om sina rättigheter och möjligheter.

Kvinnorollen och situationen för kvinnor i Nepal skiljer sig från den i till exempel Sverige. Kvinnornas uppgifter i Nepal är de "traditionella", att ta hand om barn och hushåll. Flera av dem vi talat med uttrycker att det är lagom att arbeta 4-5 timmar om dagen, för att ha tid att hinna med sina andra uppgifter. Dessa jobb är alltså deltidsjobb, som i Sverige ses som en klassisk kvinnofälla. Det finns dock också de kvinnor som arbetar heltid. Dubbelarbetar de nu? Överstiger i så fall fördelarna med ökat ekonomiskt tillskott, ekonomisk makt och självförtroende, nackdelarna med den större arbetsbördan? I Kathmandu finns ett enda ålderdomshem, barnomsorg finns inte heller på samma sätt och hushållsuppgifterna tar betydligt längre tid att utföra i Nepal än i Sverige.

Men är det egentligen är vårt sätt att planera samhället med den här typen av institutioner, som alltid är det rätta och bästa sättet? Att skapa ett välfärdssamhälle av västerländsk modell där heltidsarbete är normen, kanske inte är idealet. Det är så lätt att bara utgå ifrån det samhälle som man är van vid och anser vara det som bäst gynnar jämställdheten. Är barnomsorg, äldrevård och heltidsarbete vad som krävs för att förbättra kvinnors situation? Kanske en social ekonomi, där både kvinnor och män jobbar mindre och tar mer hand om sin familj och sitt hem, skulle vara den bästa samhällskonstruktionen? Det här är stora och utopiska frågor men vi menar på att man måste ha i åtanke att det vi tror är den bästa lösningen kanske inte är den ideala lösningen, och att man måste vara öppen i sitt tankesätt.

Fair trade bidrar till att förändra situationen för Nepals kvinnor, men är ingen lösning som kommer att kunna hjälpa alla. Nepal är ett av världens fattigaste länder och det skulle behövas enorma satsningar från statens sida för att kunna nå alla kvinnor. Man behöver få igång landets ekonomi och för att kunna göra detta måste den dåliga infrastrukturen förbättras. En god samhällsplanering skulle kunna bidra till att förbättra kvinnornas situation, ett exempel som i liten skala redan är ett reellt projekt, är installerandet av vattenkranar nära hemmen, något som underlättar hushållsarbetet avsevärt. För att få bukt med problem som trafficking, incest, kvinnomisshandel och våldtäkter, och för att kvinnorna ska kunna kräva sina lagstadgade ekonomiska rättigheter krävs satsningar på rättssystemet. Ett rättvist utbildningssystem av god kvalitet är också en åtgärd, som krävs för att skapa ett jämlikt Nepal. Så som situationen ser ut idag håller de statliga skolorna en så låg kvalitet att alla som har möjlighet sätter sina barn i privatskolor. De få som kan se till att barnen får studera

utomlands. På Kathmandus gator kryllar det av stora reklamskyltar som lockar till studier i västvärlden, något som få ens har möjlighet att drömma om. Framför allt för tjejerna förblir det en dröm då killarnas utbildning alltid prioriteras först. En tjej får vara glad om hon överhuvudtaget får gå i en statlig skola.

Förändringarna kommer dock inte att ske över en natt och fair trade spelar en stor roll för de kvinnor som gynnas av den idag. Särskilt på landsbygden är situationen svår och förändringen går långsamt. Vissa menar dock att förändringar inte kan och bör ske alltför drastiskt och att kulturen måste få en chans att hinna med i utvecklingen. Men som Tara Bhattari på NRCS säger: "Time brings the changes...". Det blir bättre generation för generation.

Situationen för kvinnor i Nepal är tuff men vi har sett enormt mycket hopp och mött människor som jobbar målmedvetet med att förändra gamla mönster. Glöden och viljan är otroligt stark och det finns inte ord för att beskriva hur fantastiska våra möten med dessa eldsjälar till kvinnor varit. Vi har fått ut otroligt mycket under genomförandet av den här studien och har verkligen sett värdet i fair trade och hur den faktiskt förändrar människors liv i praktiken.

8. REFERENSER

8.1. Intervjuer

Bhattarai, Meera. (2009-05-03): Executive Secretary, Founder Member och Executive Director på ACP-Association for Craft Producers och Executive Director för FTGN-Fair Trade Group Nepal, Kathmandu, Nepal.

Bhattarai, Tara. (2009-04-28): Women Development Section, NRCS-Nepal Red Cross Society, Kathmandu, Nepal.

Lama, Devi. (2009-04-23, 2009-04-27): Director på NGCC-Nepal Girls Care Center, Kathmandu, Nepal.

Shrestha, Uma. (2009-04-27): Production Manager på NGCC Production Center, Kathmandu, Nepal.

WISH - Women's Initiative for Self Help. (2009-04-25): Medlemmar från Kathmandu, Bhaktapur och Patan, Nepal.

8.2. Skriftlig information

Indra Majupuria (2007) *Nepalese women* M.S. Postgraduate College, Saharanpur (U.P.), Meerut University, INDIA

UNDP – Human Development Report (2008 Statistical update) Nepal, The Human Development Index – going beyond income